

AKTUÁR A PROVOZNÍ SYSTÉM POJIŠŤOVNY II (životní pojištění – příklady z historie)

Květen 2022

Aktuárský seminář MFF UK - cyklus CPD

RNDr. Dagmar Slavíková, Ph.D.

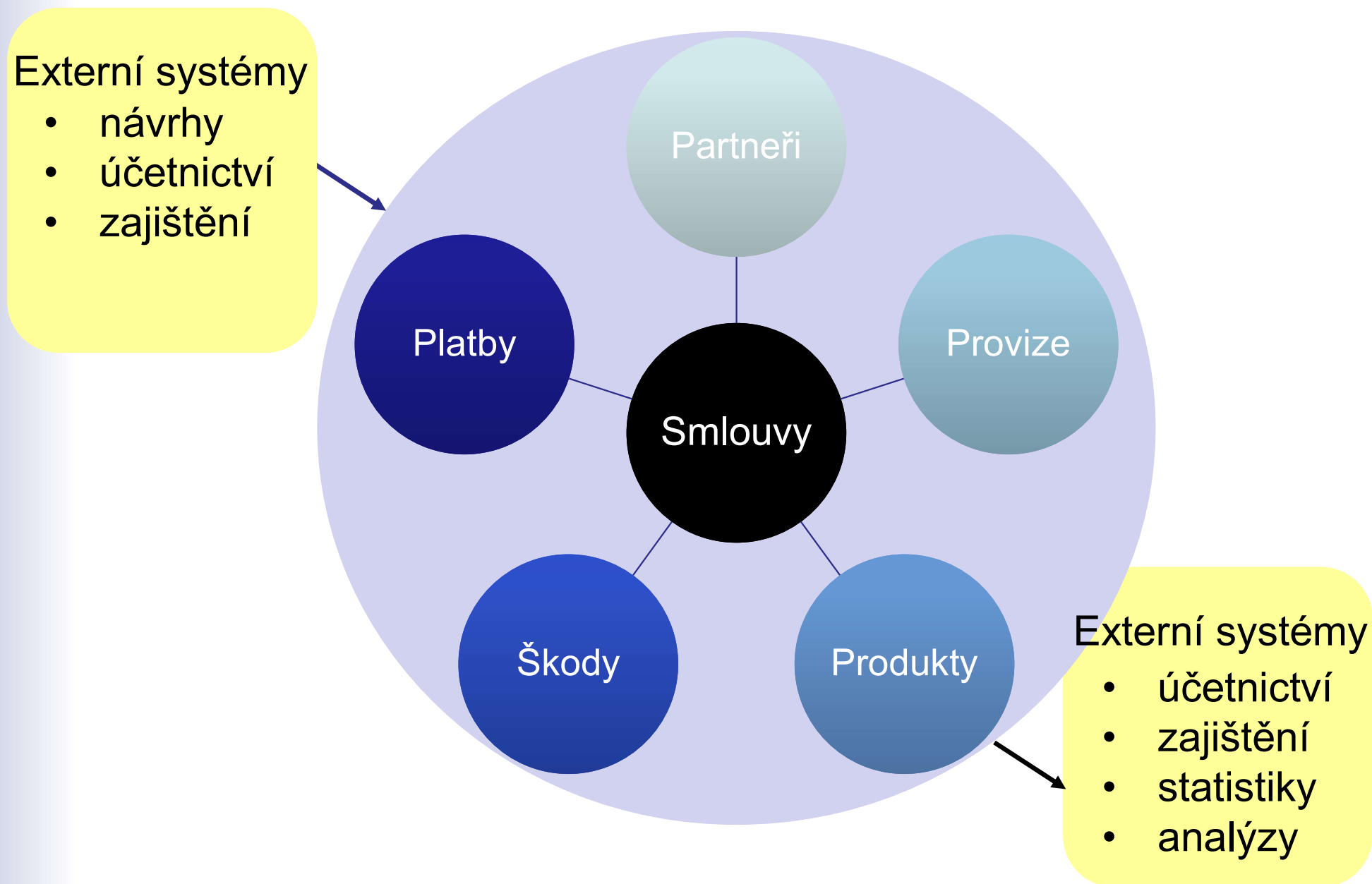
Obsah

- Úvod
- Příklady z historie
 - „LAT“ rezerva
 - Maximální technická úroková míra
 - IŽP
 - Ochrana spotřebitele
 - Zákon o daních z příjmů
- Přestávka
 - Unisex
 - Solventnost II
 - IFRS 17
- Závěr

Úvod

Provozní systém = obrovská databáze
s procesy (automatickými i manuálními)
pro správu pojistných smluv

Moduly provozního systému

Definice produktu – I. část

- struktura produktu
 - druhy pojištění/elementární produkty (vzájemné vazby)
 - druhy plnění
- pojistně matematické vzorce
 - pojistné
 - rezervy
 - plnění – odkupné, pojistná plnění, „výběry“
 - technické změny
 - podíly na zisku
- výpočetní podklady/parametry včetně způsobu jejich použití (věk, pohlaví, úmrtnost, invalidizace, náklady, přirážky/slevy apod.)

Definice produktu – II. část

- provize (např. kdo smí produkt sjednat, za jakých podmínek)
- tisky (pojistná smlouva, pojistné podmínky, pojistka, dopisy klientům apod.)

- procesy – standardní **X** nestandardní

(vložení smlouvy do provozního systému, počátek pojištění, konec pojištění, předpis pojistného, předpis provizí, tvorba rezerv, likvidace pojistných událostí aj.)

- kategorizace včetně zdanění a zajištění
- výstupy (statistiky, účetnictví apod.)

- změny produktu (opravy, legislativa)

X

nová generace produktu (jiné výpočetní podklady)

„LAT“ rezerva

Jak se měnily úroky

2T repo sazba (v %)

Zdroj: ČNB

Přelom 20. a 21. století

- pokles dosažitelného investičního výnosu
- obavy o finanční stabilitu pojišťoven (TÚM až 8 %)
- rezerva pojistného podle výpočetních podkladů použitých při výpočtu pojistného
- jiné technické rezervy jen se souhlasem pojistného dozoru
- do legislativy se dostává zmínka o nové technické rezervě

rezerva na nedostatečnost pojistného

rezerva na splnění závazků z použité technické úrokové míry

rezerva na splnění závazků z použité technické úrokové míry
a ostatních početních parametrů

Výpočet rezervy

- výpočet pomocí standardního vzorce pro brutto rezervu
X
modelování
- „průměrná smlouva“ X jednotlivé smlouvy
- změna pouze úrokové míry
X
změna všech výpočetních podkladů
X
přidat i další parametry při modelování (např. storna)
- best estimate X včetně rizikové přírážky

Výpočet rezervy

- IFRS 4 Liability Adequacy Test => „LAT“ rezerva

Důsledek: Nutnost vstupních dat pro modelování.

Maximální technická úroková míra

Přelom 20. a 21. století

- pojišťovny používaly technickou úrokovou míru i 5 - 8 %
- „LAT“ rezerva byla řešením pro již existující kmen pojišťoven
- stát přidal regulaci/legislativu pro nové pojistné smlouvy

Maximální technická úroková míra

Nevztahovala se na smlouvy

- kde investiční riziko nese pojistník
- s jednorázovým pojistným s pojistnou dobou maximálně 8 let
- bez podílu na zisku (pouze do 13.5.2004)
- důchodového pojištění bez nároku na odbytné (pouze do 13.5.2004)

V případě změny dosažitelného výnosu měla ČNB (dříve MF ČR) povinnost výši upravit.

Maximální technická úroková míra

- do šesti měsíců od vyhlášení výše maximální technické úrokové míry nesměla pojišťovna prodávat nové smlouvy produktů s vyšší, než s touto vyhlášenou
- změny maximální technické úrokové míry v čase

2000	4 %
(2003	3,25 %)
2004	2,4 %
2010	2,5 %
2013	1,9 %
2015 - 2016	1,3 %

Důsledek 1: Zjednodušení procesů k zavedení nové verze pojistných produktů.

Důsledek 2: Zvýšení zájmu o produkty za jednorázové pojistné.

Důsledek 3: Razantní nástup IŽP.

Investiční životní pojištění

Investiční životní pojištění

- „úctové“ pojištění – ke každé smlouvě se vede účet, kde se evidují podílové jednotky nakoupené za zaplacené pojistné, z účtu se odečítají podílové jednotky v hodnotě poplatků na úhradu nákladů spojených s pojištěním (počáteční, správní aj.) a na úhradu „rizikového“ pojistného za sjednaná pojištění, cena podílové jednotky se mění podle změny hodnoty podkladových aktiv
- lhůtní pojistné – v rozmezí minima (aby stačilo na pokrytí poplatků včetně rizikového pojistného) a maxima (omezení kvůli diverzifikaci rizika)
- rizikové pojistné = nettopojistné za sjednaná pojištění (rizika) + slevy/přirážky (za zdravotní stav)
- mimořádné pojistné – zvyšuje hodnotu účtu
- „výběry“ z účtu – snižují hodnotu účtu
- předepsané pojistné = zaplacené pojistné = zasloužené pojistné

Investiční životní pojištění

- minimum pro lhůtní pojistné
 - a) podle maximální výše měsíčních poplatků včetně „rizikového pojistného“ v průběhu celého pojištění => ztrácí se výhoda dlouhodobosti životního pojištění, resp. „průměrování“ pojistného => požaduje se vyšší, a někdy i výrazně vyšší pojistné než u klasického pojištění se stejnými sjednanými pojištěními, ale výpočet je jednoduchý
 - b) modelování vývoje účtu za použití předpokladu změny cen podílových jednotek, aby buď účet byl po celou dobu trvání pojištění nezáporný, nebo aby byl nezáporný na konci sjednané pojistné doby => pojistné srovnatelné, nebo dokonce nižší než u klasického pojištění se stejnými sjednanými pojištěními, ale výpočet je složitý

Investiční životní pojištění

- počáteční náklady (provize vyšší než 100 % ročního pojistného)
=> jak prezentovat/zdůvodnit výši poplatků na počáteční náklady a nulovou výši odkupného v prvních letech trvání pojištění za běžně placené pojistné

a) počáteční alokace = z účtu se na počátku pojištění strhnou počáteční (kalkulované) náklady v plné výši => účet je záporný či nulový => výše počátečních nákladů se klientovi ukáže naprosto jasně

b) fiktivní/počáteční jednotky = za předem stanovené procento zaplaceného pojistného se v prvních letech nakupují tyto jednotky a stanoví se měsíční poplatky na úhradu počátečních nákladů v počtu těchto jednotek, v případě odkupného není nárok na hodnotu těchto jednotek => výše počátečních nákladů je klientovi skryta za těmito jednotkami a pojišťovna nese investiční riziko spojené s poklesem cen podílových jednotek

Investiční životní pojištění

c) měsíční poplatky na úhradu počátečních nákladů v Kč v prvních letech => výše počátečních nákladů je klientovi částečně skryta a pojišťovna nenese riziko spojené s poklesem cen podílových jednotek

Důsledek: Ukáže budoucnost.

Ochrana spotřebitele

Informace podávané klientovi u IŽP

Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí ve verzi od 1.12.2016

Zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění při uzavírání smlouvy mj.

- struktura předepsaného pojistného za jednotlivá pojistná období, včetně pojistného za připojištění
- veškeré náklady (výše/metoda výpočtu) z předepsaného pojistného mající vliv na kapitálovou hodnotu pojištění a dále výše rizikového pojistného

během trvání pojištění mj.

- výše nákladů, které byly z předepsaného pojistného pojišťovnou na zákazníkovi uplatněny za dané pojistné období
- náklady spojené se službami prováděnými jménem zákazníka

Důsledek 1: Přejít na jinou konstrukci IŽP.

Kombinované IŽP

- kombinace klasického rizikového pojištění a „úctového“ pojištění
- lhůtní pojistné = lhůtní pojistné za sjednaná pojištění (klasická kalkulace rizikových produktů) + investiční pojistné
- „úctové pojištění“ – ke každé smlouvě se vede účet, kde se evidují podílové jednotky nakoupené za zaplacené **investiční pojistné**, z účtu nebo rovnou ze zaplaceného investičního pojistného se odečítají podílové jednotky v hodnotě poplatků na úhradu nákladů spojených s investiční částí produktu (počáteční, správní aj.)
- mimořádné pojistné – zvyšuje hodnotu účtu
- „výběry“ z účtu – snižují hodnotu účtu
- předepsané pojistné = předepsané pojistné za sjednaná pojištění + zaplacené investiční pojistné

Odkupné

Zákon č. 38/2004 Sb., o pojišťovacích zprostředkovatelích a likvidátorech pojistných událostí ve verzi od 1.12.2016

Zákon č. 170/2018 Sb., o distribuci pojištění a zajištění

- při výpočtu odkupného může pojišťovna v prvních 5 letech odečíst za každý započatý měsíc nejvýše jednu šedesátinu z celkových pořizovacích nákladů (při pojistné době kratší než 5 let lze měsíčně odečíst částku ve výši podílu pořizovacích nákladů a sjednané pojistné doby vyjádřené v měsících)
- nebylo-li právo na odkupné pojistnou smlouvou vyloučeno, vznikne, i když podmínky podle § 2842 odst. 1 občanského zákoníku nejsou splněny => zrušení podmínky zaplacení běžného pojistného aspoň za 2 roky

Důsledek 2: Konec klasického kapitálového pojištění s pojistnou dobou nad 5 let?

Zákon o daních z příjmů

Soukromé životní pojištění

- pojištění pro případ dožití, nebo pro případ smrti nebo dožití, nebo důchodové pojištění
- může obsahovat dřívější plnění v případě starobního důchodu či invalidity (3.st.) či smrti

Důsledek 1: Výrazné navýšení zájmu o životní pojištění s pojistným plněním v případě dožití.

Důsledek 2: U existujících smluv nutno vyčíslit pojistné, které podmínky splňuje.

Důsledek 3: Změna konstrukce nových produktů, aby vyhovovaly podmínkám.

Podmínky pro osvobození příspěvku zaměstnavatele I

- pojistník = pojištěný = zaměstnanec
- max ~~(12)~~50 000 Kč ročně (limit včetně penzijního pojištění)
- nárok na plnění má zaměstnanec, oprávněnou osobou v případě smrti není zaměstnavatel
- pojistné plnění (s výjimkou v případě smrti, invalidity či starobního důchodu) nejdříve v roce, kdy bude pojištěnému 60 let, nejdříve však za 60 měsíců
- při porušení podmínek nárok na osvobození zaniká a pojistník musí dodanit částky příspěvků na pojistné, které byly u pojištěného v roce výplaty nebo předčasného ukončení smlouvy a v uplynulých 10 letech od daně z příjmů ze závislé činnosti osvobozeny

Důsledek 4: Sazebníky od pojistného k pojistné částce.

Důsledek 5: Změna v obvyklé pojistné době.

Podmínky pro osvobození příspěvku zaměstnavatele II

- porušením není dřívější zánik s převodem plnění/odkupného/rezervy/kapitálové hodnoty na jinou smlouvu splňující podmínky pro daňové osvobození příspěvku zaměstnavatele

Důsledek 6: Realizace převodů plnění/odkupného/rezervy/kapitálové hodnoty na jinou smlouvu.

- není umožněna výplata jiného příjmu, který není pojistným plněním a nezakládá zánik pojistné smlouvy

Důsledek 7: Dodatky ke smlouvám rušící ujednání pojistných podmínek o čerpání kapitálové hodnoty/výběrech/odkupech podílových jednotek a jejich nutná evidence.

Podmínky pro odečet zaplaceného pojistného od základu daně u pojistníka I

- pojistník = pojištěný
- pojistné plnění (s výjimkou v případě smrti, invalidity či starobního důchodu) nejdříve v roce, kdy bude pojištěnému 60 let, nejdříve však za 60 měsíců
- pojistná částka (jednorázové plnění) min 70 000 Kč, pokud pojistná doba nad 15 let, jinak pojistná částka (jednorázové plnění) min 40 000 Kč (dříve bez limitů), u účtových pojištění limity na pojistnou částku nejsou

Důsledek 8: Zvýšený zájem o „účtová“ pojištění.

- není umožněna výplata jiného příjmu, který není pojistným plněním a nezakládá zánik pojistné smlouvy

Podmínky pro odečet zaplaceného pojistného od základu daně u pojistníka II

- porušením není dřívější zánik s převodem plnění/odkupného/rezervy/kapitálové hodnoty na jinou smlouvu splňující podmínky pro odečet od základu daně
- odečet max ~~(12)~~ 24 000 Kč ročně (limit za všechny smlouvy)
- běžné pojistné zaplacené ~~(na)~~ ve zdaňovacím období, u již zaplaceného jedno rázového pojistného jeho poměrná část dle pojistné doby s přesností na dny
- odečet na základě vystaveného potvrzení od pojišťovny

Důsledek 9: Nutná evidence plateb pojistník/zaměstnavatel.

Důsledek 10: Změna obvyklého pojistného.

Důsledek 11: Potvrzení a jeho změny v čase.

Plnění z pojištění I

- osvobozeno od daně s výjimkou jednorázových plnění, odkupného nebo odbytného a penze z pojištění pro případ dožití, a to z pojištění pro případ dožití, pro případ smrti nebo dožití, z důchodového pojištění, u které je vymezeno období jejího pobírání a toto období činí méně než 10 let, a s výjimkou jiného příjmu z pojištění osob, který není pojistným plněním a nezakládá zánik pojistné smlouvy

Důsledek 12: Umožnění plnění formou důchodu (penze).

- základem daně plnění snižené o zaplacené pojistné do data plnění; u plnění ve formě důchodu (penze) snižené o zaplacené pojistné rovnoměrně rozdělené na období pobírání důchodu
- při dalším plnění se základ nesnižuje o již dříve uplatněné odečtené pojistné

Plnění z pojištění II

- při odkupném/odbytném se základ daně nesnižuje o příspěvky zaměstnavatele zaplacené po 1.1.2001
- sazba daně 15 % (dříve u odkupného/odbytného 25 %)

Důsledek 13: Výpočet daně a jeho změny v čase (plátcem je pojišťovna).

Přestávka

A vertical blue gradient bar on the left side of the slide, transitioning from a darker blue at the top to a lighter blue at the bottom.

Unisex

Zásady rovného zacházení

Zákon č. 99/2013 Sb.

- zákaz používání pohlaví (ale i těhotenství a mateřství) při stanovení výše pojistného nebo pojistného plnění
- možno nadále používat pohlaví při stanovování např. výše technických rezerv („hodnocení pojistného rizika“)
- možno nabízet produkty speciálně konstruované pro jedno pohlaví, pokud je to založeno na příslušných a přesných pojistněmatematických a statistických údajích a je-li rozdíl ve výši pojistného či pojistného plnění přiměřený (nejedná se o diskriminaci na individuální úrovni)
- vztahuje se nejen na nové pojistné smlouvy, ale i na technické změny již existujících pojistných smluv, u nichž je nutná dohoda pojistníka s pojistitelem
- technické změny existujících smluv bez nutnosti nové dohody smluvních stran mohou používat parametr pohlaví i nadále

Technické změny

- dynamizace – nevyžaduje novou dohodu (dodatek) => mohou se použít výpočetní podklady závislé na pohlaví
- navýšení pojistné částky – vyžaduje novou dohodu (dodatek) => pohlaví nesmí mít vliv na stanovení pojistného

Důsledek 1: Rozdílné kalkulační podklady pro (právně) různé technické změny.

Důsledek 2: Zákaz technických změn.

Důsledek 3: Vyčištění kmene (storna, změna na nový produkt).

Důsledek 4: Nové „unisexové“ sazby.

Unisexové sazby

- pojištění s převažujícím rizikem dožití podle původních sazeb žen
- pojištění s převažujícím rizikem smrti podle původních sazeb mužů
- vážený průměr sazeb mužů a žen

Důsledek 5: Tři technická pohlaví.

Solventnost II

Hranice smlouvy

- možnost výpovědi pojištění pojišťovnou do dvou měsíců od sjednání
- nemožnost výpovědi pojištění pojišťovnou po uplynutí dvou měsíců od sjednání
 - pojištění osob podle starého občanského zákoníku s výjimkou úrazového pojištění za běžné pojistné
 - životní pojištění podle zákona o pojistné smlouvě nebo nového občanského zákoníku
- výpověď v důsledku nepřiměřeného zvýšení rizika nebo smluvně ujednaná možná změna pojistného pojišťovnou u smluv podle zákona o pojistné smlouvě a nového občanského zákoníku v případě změn podmínek rozhodných pro stanovení výše pojistného, s výjimkou změny věku a zdravotního stavu u pojištění osob

Důsledek 1: Nová vlastnost elementárního produktu v závislosti na právní úpravě, znění pojistných podmínek a smluvních ujednáních.

Segmentace

- několikastupňová nová klasifikace
- smlouva x část smlouvy (nemusí odpovídat elementárnímu produktu)

Důsledek 2: Několik nových vlastností (části) elementárního produktu.

Důsledek 3: Podpora pro segmentaci reálných finančních toků a výkaznictví.

IFRS 17

Investiční složka

- částka, která se vyplatí za jakýchkoliv okolností
- pojištění musí obsahovat plnění v případě smrti, dožití a odkupné, jinak neexistuje
- vyčíslování
 - při rozkladu plnění na investiční složku, pojistnou složku a vratku
 - v průběhu pojištění

Důsledek 1: Nová veličina vázaná na (elementární) produkt.

Důsledek 2: Podpora pro rozklad plnění a přehledy vývoje (výkazy).

Jednotky pojistného krytí

- seminář 22.4.2022 o výstupech pracovní skupiny IFRS 17
- vyčíslují se v průběhu pojištění
- váhy a jejich základ pro aplikaci

Důsledek 3: Nová vlastnost vázaná na (elementární) produkt.

Důsledek 4: Nejen váha, ale i způsob aplikace.

Důsledek 5: Podpora pro přehledy vývoje (výkazy).

A vertical blue gradient bar on the left side of the slide, transitioning from a darker blue at the top to a lighter blue at the bottom.

Závěr

- provozní systém pojišťovny musí být dostatečně flexibilní
- pojišťovna musí mít „moc“ nad svým provozním systémem
- aktuár by měl znát základní fungování provozního systému

Děkuji za pozornost!